

Možné chronologie Hančových textů*

Michael Špirit

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav české literatury a komparatistiky
michael.spirit@ff.cuni.cz

SYNOPSIS

Possible Chronologies of Hanč's Texts

This article presents the post-mortem organization of Jan Hanč's literary texts (1916–1963) as an open question. As a rule, the writer did not date his own works and, with the exception of three handwritten notebooks, did not put them in any order. In those cases where such information is provided within the text itself, we must understand it as an element of artistic stylization rather than evidence of documentation, or indication of the origin of the work. This article analyzes the work of the publishers of Hanč's selected writings at the end of the 1960s, with regard to the author's manuscripts in their material form.

KLÍČOVÁ SLOVA / KEYWORDS

Jan Hanč; rukopisy; literární pozůstalost; chronologie; edice; školní sešity / Jan Hanč; manuscripts; literary legacy; chronology; edition; school notebooks.

Jan Hanč zveřejnil za svého života (1916–1963) jedinou knihu umělecké literatury, sbírku básní a próz *Události* (1948). Jeho další beletristické texty, a je to většina jeho tvorby, byly vydávány až posmrtně. Spisovatel na podobu publikace neměl vliv nejen proto, že do své smrti v nedožitých 47 letech nezanechal žádné pokyny, jak své práce čtenáři jednou představit, ale především proto, že zůstavené dílo sestávalo zřejmě od počátku z pohyblivé množiny různě rozsáhlých textů, v jejichž „genetickém kódu“ byl zabudován předpoklad mozaikovitě vystavby. Vzájemný vztah částí tohoto v zásadě bezhraničného pole vyznačovalo napětí mezi tvárnou završeností jednotlivých básní, sentencí, pozorování nebo črt — lhostejno, zda byly dokončeny, anebo se zachovaly jako torza — a strukturální otevřeností vůči sousedícím jednotlivinám. Jejich textura byla dohotovena, ale naprostá většina básní a próz byla ponechána jednotlivě, neuspořádána do nějakých celků. Jako kdyby záleželo na každém jednotlivém — kratším nebo delším — textu rovnomocně, v souladu s Hančovou tematizací životního skladu,

---

* Tato práce vznikla za podpory projektu Kreativita a adaptabilita jako předpoklad úspěchu Evropy v propojeném světě reg. č.: CZ.02.1.01/0.0/0.0/16_019/0000734, financovaného z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

jenž sestává „z drobných událostí podobných událostem všech ostatních lidí, a přesto událostí pokaždé jiných. V mém životě jako by nebylo jediné zvláště zajímavé události, a současně jako kdyby jich tam bylo tisíce a tisíce“ (Hanč 2016, s. 331). Nebo jinde řečeno, „každíčká pustá událost / má zde svou velkou důležitost“ (tamtéž, s. 200).

Hančovy literární texty¹ se ke čtenářům dostaly v zásadě ve dvou krocích. První zahájila v polovině šedesátých let aktivita Hančova přítele Zdeňka Urbánka (1917–2008), jehož prostřednictvím se spisovatelovy rukopisy — nebo opisy, to nevíme — dostaly do rukou redaktorům a autorům měsíčníku *Tvář*. V pátém čísle druhého ročníku, v květnu 1965, vyšla Urbánkova stať *Poznámky o Janu Hančovi*, v jejímž textu je několik Hančových zápisků citováno. V říjnu téhož roku následovaly v č. 8 první posmrtné ukázky z Hanče s titulem *Z Událostí*. Bývalý (externí) redaktor časopisu Bohumil Doležal k tomu poskytl svědectví:

*První malý výbor do časopisu jsem z toho udělal já v roce 1965. Eman Mandler měl k tomu výhrady (že je to zúžené na „duchaplné výroky“ a nedává to přesnou představu o povaze textů, měl úplně pravdu). Proto v r. 1967 v prvním sborníku *Podoby*, který jsem redigoval, vyšla už ukázka z těch Hančových Sešitů (vlastně jakýsi přechodný útvar, ale v podstatě už toho formátu, jaké byly zápisky v těch sešitech). V tomtéž jsme pak pokračovali ještě systematictěji v druhé *Tváři*. Jinak na vlastním knižním vydání knížky se už podílel výlučně Honza Lopatka, neměl jsem už na to čas a literaturu jsem pustil z hlavy.²*

Knižní vydání — stále jsme ve fázi první vlny zveřejňování Hanče — se v nakladatelství Československý spisovatel chystalo v návaznosti na zpřístupňování autorových textů v „druhé“ *Tváři*. Její autoři a redaktoři stáli v ústředním nakladatelství u nově založené řady Tangens, v jejímž programu se dále počítalo s knihami E. Bondyho, L. Klímy, J. Koláře, E. Mandlera, M. Nápravníka, V. Rozanova, A. Stankoviče, P. Švandy ad. Hančova publikace, nazvaná identicky se sbírkou z roku 1948 a s podtitulem „výbor z pozůstalosti“, soustřeďovala vedle debutu další texty, které následovaly v oddílech nazvaných *Události II*, *Desky s prózou*, *Sešity s poesíí* a *Sešity*.³ Výroba publikace

1 Stranou těchto poznámek necháváme autora pojednání o technice běhů na krátké tratě (*Sprinty*, 1959), stejnojmennou, ale obsahově odlišnou popularizační práci (*Sprinty*, 1962) a stati o slavných osobnostech lehké atletiky (*Od startu k cíli*, 1962).

2 Osobní elektronický dopis autoru této stati z 24. 9. 2017. Pro *Tvář* 1965 se vybralo 14 úryvků z šesti různých autorových rukopisných sešitů, ve sborníku *Podoby* (1967) byla otištěna nikoli pasáž ze „sešitů“, nýbrž in continuo — v tom je Doležalova vzpomínka přesná — závěrečný text ze sbírky *Události II* (titul je editorský), psané zřejmě v letech 1948–1950. V „druhé *Tváři*“, tj. v obnoveném měsíčníku na přelomu let 1968/69, byly ve třech pokračováních publikovány nadále úryvky z Hančových sešitů, ale vždy tak, aby výběr zachovával susedství jednotlivých zápisů. Reflektoval to Jan Lopatka ve studii, která uváděla druhé pokračování z Hanče v prosinci 1968: „Ani výběr z takového díla se příliš nedaří, ač by se zdálo, že není nic snazšího; to je velice výmluvné praktické pozorování. Každý výběr zrazuje, návaznost jednotlivých částí, právě proto, že nahodile vzniklá, je velice subtilní a téměř nerekonstruovatelná“ (Lopatka 2010, s. 96).

3 Původně byl výbor z Hanče koncipován jako dvousvazkový, ale do fáze sloupcových korektur se nakonec dostala kniha, která oba díly sdružovala, aniž by se z obsahu cokoli vypouštělo.

dospěla v létě 1970 do fáze nakladatelských vývěsek, ale nové vedení Československého spisovatele, ztělesňující politiku nastupující „normalizace“, Hančův titul s desítkami jiných nakonec stornovalo. Kniha, z jejíhož obsahu postupně od rukopisu přes sloupcové korektury a korektury stránkové mizely další a další úseky textu, logo edice Tangens i jména původních pořadatelů Doležala a Lopatky,⁴ zůstala nerealizována a vyšla až strojopisně, jako 12. svazek Edice Expedice v roce 1976.⁵

O řazení jednotlivých oddílů knižního výboru zpravovala ediční poznámka v roce 1970:

*Hančova pozůstalost, jejíž podstatnou část tvoří tento svazek, obsahuje sedmáct sešitů a troje desky s rukopisy; desky i sešity jsou očíslovány červenou tužkou víceméně náhodně (patrně někým, kdo se pokoušel bezprostředně po Hančově smrti pozůstalost sepsat). Naše uspořádání je pokud možno chronologické, naráželi jsme však přitom na potíže někdy nepřekonatelné: přes deníkový charakter nejsou jednotlivé zápisy ani sešity datovány. Na dobu vzniku lze soudit jen z narážek v obsahu a přesnou chronologii leckdy vůbec určit nelze.*⁶

Vzhledem k danému výměru pozůstalosti o 17 sešitech + 3 deskách s rukopisy vyplývaly z dalších formulací ediční poznámky určité nejasnosti. Z celkového počtu sešitů jich 13 obsahoval samostatný oddíl, další dva měly tvořit část Sešity s poesíí a jmenován byl ještě jeden sešit, „v němž je text bohatě doprovázen kolážemi z dobového i retrospektivního tisku a reáliemi z autorova života“, jehož přetisk však „přesahuje technické možnosti tohoto vydání“.⁷ V daném výčtu tedy jeden sešit chyběl, stejně jako jedny desky, neboť obsah svazku přinášel ve složkách jen oddíly Události II a Desky s prózou.

Diferenci lze objasnit se znalostí dnešního stavu věcí: v sešitě byla totiž dána i první Hančova sbírka z roku 1948, kterou pořadatelé knižního výboru chystaného pro rok 1970 zařadili jako úvodní část, ale v ediční poznámce formulovali poněkud zmatečně: „V našem vydání přetiskujeme část textů této sbírky podle pozdějšího rukopisného znění (asi z roku 1961), rozšířeného o text Verš Richarda Weinera, který v knižním vydání není. Zbytek básní je převzat z knižního vydání.“ — Odhlédneme nyní od toho, že z výpovědi vyplývá, jako by část sbírky *Události* (1948) byla publikována podle nějakého „pozdějšího rukopisného znění“ a část dle knížky z roku 1948.

4 Pod edicí zůstal ve vývěskách podepsán jen Zdeněk Urbánek. Zda je za redukcí textu a vypravení celé edice zodpovědná komunistická cenzura, anebo redakční autocenzura, která budoucí tahy státní cenzury v dobré víře odhadovala, zůstává zatím otevřené.

5 Tak jako u přibližně prvních osmdesáti titulů Edice Expedice v letech 1975–1979 v její tíraži stálo: „... pro sebe a své přátele opsal [podpis rukou] Václav Havel.“

6 Citujeme dle strojopisného průklepu z literární pozůstalosti Jana Lopatky (1940–1993), uložené u jeho rodiny. Formulace zůstala do vývěsek nezměněna, škrtnuta byla jen závorka v ní a příslovce „někdy“ (za slovem „potíže“) změněno na „leckdy“.

7 Jan Lopatka navrhoval jeho samostatné vydání v doporučení datovaném 21. 11. 1969 (Lopatka 2005, s. 81–82). Sešit byl ale nakonec poprvé reprodukován jako faksimile (černobíle a zmenšen na 70 %) až v *Revolver Revui* č. 26 ze září 1994 (s. 29–79). Barevně a v poměru 1:1 vyšel samostatně o dvacet let později (Hanč 2014).

Ve skutečnosti to bylo tak, že pro knižní edici roku 1970 byla sbírka *Události* (1948) dle „pozdějšího rukopisného znění“ (23 textů, některé v pozmeněném znění) chystána celá, zatímco první vydání z roku 1948 (38 textů) bylo zcela ponecháno stranou, a s ním i 16 textů (odlišný aritmetický rozdíl mezi 38 a 23 je způsoben tím, že v novějším rukopisu figurovala navíc próza *Verš Richarda Weinera*).⁸ — Pro náš zájem je podstatné, že ono „pozdější rukopisné znění“ debutové sbírky je psáno ve školním sešitě, který tak doceluje počet těchto „nosičů“ textu na kýžených 17.

Radost z dosaženého pořádku v počtech sešitů je současně dnešní znalostí o věcech zkvalena: celek, jež editoři chystaného vydání v roce 1970 pojmenovali jako *Sešity s poesíi*, netvoří sešity dva, nýbrž jen jeden — a jedny desky. Stává-li se situace v sešitech znovu zamotanou, objasňuje se oproti tomu v oblasti složek: z dosavadních dvojích desek (tj. *Události II* a *Desky s prózou*) se nyní dostáváme na desky troje.⁹ S vědomím deficitu jednoho sešitu přistupme tedy konečně ke způsobu, jak byly Hančovy texty od edice z roku 1970 řazeny. Editoři, resp. Jan Lopatka hovořil ve vydavatelské poznámce o uspořádání v relativní chronologii, které bylo často věcí odhadu: „přes deníkový charakter nejsou jednotlivé zápisy ani sešity datovány. Na dobu vzniku lze soudit jen z nárážek v obsahu a přesnou chronologii leckdy vůbec určit nelze.“ Situace byla o to komplikovanější, že od určité chvíle neměli editoři k dispozici rukopisné originály, nýbrž jen jejich strojopisné opisy. Kdy se tak stalo, nevíme. V ediční poznámce k nerealizovanému vydání 1970 je řeč výhradně o „rukopisech“, „rukopisném znění“, „rukopisné podobě“. Při popisu rukopisného materiálu je však nápadných několik odlišností:

1. O oddílu *Události II* se v ediční poznámce praví, že strojopis je opatřen frontispisem Václava Bartovského. Nemůžeme sice stoprocentně vyloučit, že při přípravě edice na konci šedesátých let mohl být pramenem jiný strojopis, než který se zachoval v Hančově pozůstalosti a podle kterého byla připravena definitivní edice *Událostí* v roce 2016, ale vzhledem ke shodě ve všech dalších parametrech (malé modré desky, pečlivost strojopisného přepisu a datace z kraje padesátých let) se domníváme, že výchozí strojopis je identický a že zmínka o frontispisu V. Bartovského je chybou, k níž došlo spodobou s *Událostmi* z roku 1948, které Bartovský svou kresbou opravdu vyzdobil.¹⁰ 2. Při popisu závěrečného, nejrozsáhlejšího oddílu hančovské edice užívá původní ediční poznámka stabilně výraz „sešit“, a to i v případech prvního svazku, jímž není školní sešit, nýbrž kroužkový blok. 3. Sešit, jež Hanč výjimečně popisoval také na několika stránkách odzadu, je v původní ediční poznámce jmenován jako „sešit označený zde číslem 5“. Ve skutečnosti jde o záměnu číslice napsané na sešitě (o tom níže) s pořadím, jež editoři pro vydání v roce 1970 danému sešitu nakonec přisoudili. Číslem pět je totiž v Hančově pozůstalosti označen sešit, který byl pak v *Událostech* zařazen jako devátý, ale dva texty psané z jeho druhé strany (báseň *Rekviem pro Václava Bartovského* a fragment *Nakonec je jedno, z kterého bodu začít...*) byly v knize přičleněny k sešitu umístěnému jako pátý v řadě (v pozůstalosti označenému Hančem i – zřejmě — jeho bratrem jako třetí).

8 Podrobně k tomu Špirit 2016, s. 383–400.

9 Z těchto důvodů byl celek *Sešity s poesíi* v nejnovější edici Hanče přejmenován na *Desky s verši a sešit*, který náhle přebýval, byl přemístěn na závěr „sešitového“ oddílu (srov. Hanč 2016, s. 89–134 a 333–345).

10 K popisu výtvarné adjustace strojopisných *Událostí II* srov. Špirit 2016, s. 400–401.

Jsou to detaily, ale vzhledem k pečlivosti, s níž byla edice na rok 1970 jinak připravována, to jsou drobnosti nápadné. Bylo by sice možné vysvětlit je opomenutím nebo přehlédnutím, tedy chybou, která se při dokončovacích pracích posmrtně zveřejňovaného a složitě zvrstveného rukopisného a strojopisného materiálu může běžně přihodit. Všechny tři úkazy však spojuje materialita textového pramene, tedy okolnost, u níž lze případnou chybu odhalit jen v konfrontaci s fyzicky existujícími zdroji, nikoli už s jejich opisy. Lze si proto představit, že editoři měli na konci šedesátých let Hančovy písemnosti k jednorázové dispozici, ale podle všeho neměli možnost Hančovy texty na různorodých „nosičích“ opakovaně kontrolovat. Svědčila by o tom i okolnost, že další vydání Hančových *Událostí* — samizdatové 1976, exilové 1984 a dvě polistopadová, 1991 a 1995 — reprodukovala v zásadě tytéž chybné jevy, ať už šlo o čtení Hančova textu, nebo popis rukopisného materiálu, a ty nemohly být odstraněny jinak než porovnáním připravovaného textu, resp. edice s originály. Jistou stopu o tom ostatně zanechává zmínka v ediční poznámce o nemožnosti „revidovat text podle původního rukopisu“ (Lopatka 1984, s. 265).¹¹ Chronologie Hančových textů byla tedy na konci šedesátých let odhadnuta a editor dále neměl možnost toto uspořádání revidovat. Současně lze říci, že určení posloupnosti bylo neobyčejně přesné, zvláště v oddílech Sešity s poesii a Desky s prózou.

V obou konvolutech spočívaly texty psané zpravidla obyčejnou tužkou (verše), resp. modrým inkoustem (prózy) na volných nelinkovaných listech různých formátů, mezi nimiž převažoval rozměr A4. Vícestránkové texty byly vždy sepnuty kancelářskými sponkami (včetně případných variant) a jejich jednotlivé listy v pravém horním rohu obyčejnou tužkou autorem paginovány vždy od s. 1. Na první (nebo své jediné) straně byly texty očíslovány fialovou nebo možná červenou inkoustovou tužkou. Nevíme, zda čísloval Hanč, nebo někdo jiný, ale spisovatelovo autorství kvůli pravosklonnému písmu číslic pokládáme za pravděpodobné. Opíráme se rovněž o fakt, že Hančovy sešity (o nich vzápětí) jsou číslovány červenou inkoustovou tužkou odlišně — téměř s jistotou můžeme říct, že tužku vedla ruka Hančova bratra Oldřicha (1915–1989)¹² — a že se na veškerých dosud známých papírových „nosičích“ Hančovy tvorby žádné jiné rukopisné vstupy nevyskytují.

Pokládejme proto pořadí básní a próz v obou deskách v zásadě za autorské. Veškeré časové narážky se v nich navíc vážou na rok 1960, případně 1959, vzácně na mladší dobu: název básně *Silvestr 60, ne, 59* (s. 96) nebo úvahy *Umění 1960* (s. 163), dále motivy jako „pětasedmdesátiletý chodec Jan Ducke“ (s. 119; nar. 11. 12. 1883), dopadení Adolfa Eichmanna (s. 134; tj. v květnu 1960), oslavy padesátin Františka Hrubína (s. 144; nar. 17. 9. 1910), debata o moderním dramatu v *Divadelních novinách* (s. 175; zřejmě roč. 4, 1960/61, č. 6–7, 9. 11. 1960), dvanáctileté Hančovo spisovatelské odmlčení (s. 183; tj. od roku 1948), otcův pohřeb (s. 186; v únoru 1960). Časové odkazy nemusejí ještě automaticky znamenat, že příslušné texty vznikly právě v roce 1960, ale fakt, že žádné jiné časové reference v obou složkách nenalzáme, je výmluvný. Je proto možné

11 Citujeme podle exilového vydání, neboť edice samizdatová (1976) ediční poznámku neměla, resp. nemají ji ty exempláře, které jsme měli k dispozici v Lopatkově literární pozůstatosti a v knihovně samizdatové a exilové literatury Libri prohibiti.

12 Jeho písmo je stojaté až levosklonné, autorství Oldřicha Hanče nám navíc v osobním rozhovoru v říjnu 2016 potvrdila jeho dcera.

považovat texty v deskách s verši a prózou za starší vrstvu autorské tvorby než zápisy ve školních sešitech, a jejich vnitřní sled stejně jako zařazení před sešity v edici chystané na rok 1970 za plně oprávněné. Lopatkova skepse co do přesné chronologie se ve vydání *Událostí* týkala očividně především oddílu Sešity.

Do 15 z nich¹³ je napsán text revidovaných *Událostí* z roku 1948 a všech svazků 1–14.¹⁴ Hanč sám očísloval pouhé dva sešity, a to ciframi 2 a 3, napsanými týměž zeleným inkoustem, jakým oba svazky opatřil titulem *Událostí* do předtištěného obdélníkového štítku-hlavičky, umístěného nahoru vlevo od střední osy (číslice vepsány v hlavičce vpravo dole). Ve všech edicích souborných *Událostí* jsou tyto dva svazky publikovány jako sešity 4 a 5. Číslování všech sešitů inkoustovou červenou tužkou, o němž hovoří původní ediční poznámka, pochází, jak řečeno, podle všeho od autorova bratra Oldřicha. Cifry jsou většinou dány na sešitové obálce v pravém horním rohu, a pokud to černá barva a porézní povrch sešitové obálky nebo měkkých desek nedovolovaly, je číslice napsána v pravém horním rohu pravé části předsádky.

Číslování vypadá následovně (první cifra označuje umístění v dosavadních edicích *Událostí*, včetně vydání z roku 2016, za rovnítko stavíme číslici psanou červenou tužkou a iniciujeme ji písmenem „Č“; Oldřich Hanč, byl-li to on, ji psal jako číslovku pořadovou, my zde na tečku za číslicí rezignujeme): 1948 = Č4, 1 = Č17, 2 = Č13, 3 = Č6, 4 = Č2, 5 = Č3, 6 = Č15, 7 = Č12, 8 = Č16, 9 = Č5, 10 = Č10, 11 = Č11, 12 = Č7, 13 = Č8, 14 = Č9, kolážovaný sešit (Hanč 2014) = Č1. V numerické řadě červenou tužkou tedy chybí číslo 14 (v obráceném gardu, z perspektivy „Č“, by to vypadalo takto [za rovnítkem stojí číslo sešitu ve vydaných *Událostech*]: Č1 = kolážovaný sešit [Hanč 2014], Č2 = 4, Č3 = 5, Č4 = 1948, Č5 = 9, Č6 = 3, Č7 = 12, Č8 = 13, Č9 = 14, Č10 = 10, Č11 = 11, Č12 = 7, Č13 = 2, Č15 = 6, Č16 = 8, Č17 = 1).

Okolnost, že „červené“ číslování zahrnuje jak kolážovaný sešit, tak revidovanou prvotinu z roku 1948, jako by mluvila pro domněnku, že ten, kdo používal červenou tužku, nechtěl vytvářet nějakou genetickou řadu, ale materiály v Hančově literární pozůstalosti rovnal dle jejich vnějších vlastností. Čísła červenou tužkou 1–11 označují totiž školní nelinkovaný sešit 420 formátu A4 ČSN (Československé technické normy) 50 6210 za 0,76 Kč,¹⁵ číslo 12 nese sešit A5 v černých deskách s čtverečkovaným papírem (popisovaným obyčejnou tužkou), číslo 13 linkovaný sešitek 624 formátu A6 za 0,20 Kč, čísla 15 a 16 sešity A4 v černých deskách o 120 nelinkovaných stranách a číslo 17 kroužkový blok A4 nelinkovaného papíru (popisovaného obyčejnou tužkou).

Vidíme, že „červené“ číslování se s umístěním sešitů v edici *Událostí* shoduje jen u svazků 10 a 11. Jiný druh shody ještě představuje následnost několika dalších svazků:

-
- 13 Jak už řečeno, ze 17 sešitů, o nichž hovořila původní ediční poznámka, jeden postrádáme a jeden je sešitem kolážovaným (viz Hanč 2014).
  - 14 Při přípravě edice *Událostí* v roce 2016 jsme postrádali sešit 2. V Hančově pozůstalosti uložené v nakladatelství Torst jsme ho našli v létě 2016, chystající k vydání dosud nezveřejněnou část spisovatelových písemností, o jejichž existenci editoři z druhé poloviny šedesátých let nevěděli (tj. Hanč 2017). Sešit 2 — jediný o formátu A6 — spočíval dokonale skryt v nadvakrát složeném exempláři *Literárních listů*.
  - 15 Kolážovaný sešit (Hanč 2014), tedy Č1, má obálku bez předtištěné hlavičky, a celý svazek vůbec vyvolává dojem domácí „udělanosti“, aby vyhovoval kapacitě svépomocného časopisu s vlepovanými materiály.

u dvou, číslovaných Hančem jako 2 a 3 (edice jejich číslování jen posouvá na cifry 4 a 5), a dále u svazků Č7 až Č9, které jsou v edici řazeny jako 12. až 14. sešit. Poslední jev, který obě numerování nějak spojuje, je umístění kroužkového bloku na kraj číselné řady: zatímco pořadatel pozůstalosti ho zasazuje jako poslední (sedmnáctý), editoři knižního výboru ho naopak zařazují jako sešit číslo 1. Má-li jeden ze způsobů číslování nějaké vysloveně slabé místo, je to včlenění revidované (zkrácené) verze *Událostí* z roku 1948 do „červené“ řady jako číslo 4, mezi sešity v edici řazené jako čísla 5 a 9.

Vraťme se k Lopatkově zmínce z původní ediční poznámky o „narážkách“ v textu sešitů, podle nichž se odhadovala „deníková“ chronologie. Přečteme-li oněch 14 sešitů z tohoto hlediska, zjistíme, že nějak datovatelných pasáží je skutečně poskrovnu (a neměli bychom přitom pouštět ze zřetele, že občasné narážky na dobové události nemusejí nutně znamenat bezprostřední reakci, ale mohou být literární stylizací, reminiscencí psanou s větším časovým odstupem). V prvním sešitě (Č17) to je zmínka o odchodu z libeňského lehkotletického oddílu (s. 206; Hanč opustil Slavoj Libeň pravděpodobně v roce 1958 nebo 1959), v druhém sešitě (Č13) se legitimuje jako 44letý člověk (s. 213; tj. zřejmě se píše rok 1960), třetí sešit (Č6) odkazuje na léta 1960 (zápis o otcově pohřbu, s. 235–236), 1961 (zmínky o sobě jako 45letém, s. 228 a 231) i 1962 (14 let „mrtvá“ literatura, tj. od února 1948, s. 218; březnové mistrovství světa v krasobruslení, s. 219; tři čtvrtě roku od úmrtí Václava Bartovského, tj. od srpna 1961, s. 226; listopadové bourání Stalinova pomníku na Letné, s. 233–235), ve čtvrtém sešitě (Č2) detekujeme léta 1962 (glosa k týdeníku *Kultura* z března, s. 238; návštěva chirurgické kliniky po roce od pobytu během zimy a jara 1961, s. 247; přestup lehkotletické svěřenky v létě, s. 251) a vzácně i 1963 (55letý Karel Kněnický, narozený v březnu 1908, s. 252), v pátém sešitě (Č3) defilují znovu léta 1961 (dvojí reflexe vlastního věku 45 let, s. 269 a 270) a 1962 (glosy k týdeníku *Kultura* z března a května, s. 257 a 270; 17 let od roku 1945, s. 261; návštěva pražských divadel zřejmě na přelomu března a dubna, s. 264; zakoušení vlastních 46 let a Horčicových [nar. 1921] jednačtyřiceti, s. 272), šestý sešit (Č15) odkazuje k roku 1962 (červnové fotbalové mistrovství světa v Chile, s. 275; jedenáctiletá zájemkyně o lehkou atletiku narozená v roce 1951, s. 279), sedmému sešitu (Č12) dominuje vzpomínka na pobyt v nemocnici před rokem (tj. během zimy a jara 1961, s. 284–289), v osmém sešitě (Č16) zachycujeme podobně jako v sešitě 3 reflexi vlastních 45 let (tj. 1961, s. 303), devátý sešit (Č5) odkazuje k zářijovému atletickému mistrovství Evropy 1962 (s. 312) a možná k srpnovým letům sovětských kosmonautů do vesmíru týž rok (s. 310). V posledních pěti sešitech (Č10, Č11, Č7, Č8, Č9), popsaných průměrně zhruba ze třetiny, žádné přesněji lokalizovatelné stopy času psaní nenacházíme.

Z tohoto defilé je zřejmé, že mezi třetím a devátým sešitem jsme konfrontováni s volným, achronologicky podaným prolínáním let 1960–1963, s těžišti 1961–1962. Jediné, co z takové skutečnosti lze vyvozovat, je, že Hanč nepopisoval sešity postupně, nýbrž je plnil — s nějakým plánem, anebo chaoticky — souběžně. Obojí by ostatně vysvětlovalo i úkaz, proč ve většině z nich je popsáno jen několik úvodních stránek. Po „červeném“ číslování (které mohlo mechanicky reflektovat nejen formáty jednotlivých sešitů, ale také třeba stav jejich uložení po Hančově smrti, jejich autorské „zůstavení“) a po seřazení sešitů v souborné edici *Událostí*, která přihlížela k jejich deníkovému charakteru, se tak dostáváme k další možné chronologii Hančových textů. Jejím parametrem by mohla být ukončenost, resp. fragmentárnost, míra torzovitosti jednotlivých svazků.

Do čela pomyslné budoucí edice bychom tak mohli postavit sešity prokazatelně završené, dokončené. V souborné edici *Události* to jsou sešity 3–5 (= Č6, Č2, Č3), v celé autorově pozůstalosti jediné, které jsou vedle kolážovaných *Událostí* (2014) dopsané do poslední stránky a zpravidla tuto „dopsanost“ i tematizují. Následovaly by svazky, v nichž zůstala většina stránek nepopsaných, ale poslední texty v nich lze pokládat za uzavřené (tj. sešity 6, 8, 10 a zřejmě 12 i 14 = Č15, Č16, Č10, Č7, Č9), a pak ty, v nichž psaní ustalo uprostřed věty, po nadpisu nebo odstavci (7, 9, 11, 13 = Č12, Č5, Č11, Č8). Svazek zařazovaný od chystaného vydání 1970 do čela sešitového oddílu je kroužkový blok, který ze všech nám známých Hančových archiválií jeví nejvíce rysů autorské pracovní dílny. V jeho obsahu shledáváme textové varianty (srov. Špirit 2016, s. 407–408), což je v rámci sešitového oddílu výjimečné, mezi některými zápisy jsou volné stránky nebo nepopsané listy, nevíme, kolik jich bylo vytrháno, ale nejméně jeden odstraněný list jsme v bloku našli znovu vložený, atd. Sešit 1 bychom tedy podle kritéria dohotovenosti obsažených textů museli řadit na závěr hypotetické edice, ne-li mezi paralipomena celého díla.

To všechno jsou ovšem hypotézy, jež bychom měli poctivě rozšířit i o možnosti laboratorně chemického zkoumání, které by třeba stáří Hančových zápisů určilo přesněji — nebo také nikoli.

LITERATURA

- Hanč, Jan:** *Události*. Faksimile kolážovaného sešitu, ed. Michael Špirit. Knihovna Václava Havla, Praha 2014.
- Hanč, Jan:** *Události*, eds. Jan Lopatka a Michael Špirit. Torst, Praha 2016.
- Hanč, Jan:** *Dodatečné události*, ed. Michael Špirit. Torst, Praha 2017.
- Lopatka, Jan:** Ediční poznámka. In: Jan Hanč: *Sešity*, ed. Jan Lopatka. Toronto, Sixty-Eight Publishers [1984], s. 263–265 (nepodepsáno).
- Lopatka, Jan:** *Posudky*, ed. Michael Špirit. Torst, Praha 2005.
- Lopatka, Jan:** Deníkové dílo Jana Hanče [1968]. In týž: *Předpoklady tvorby*. Kritické vydání, ed. Michael Špirit. Triáda — Plus, Praha 2010, s. 86–96.
- Špirit, Michael:** Hledání pravého textu. In: Jan Hanč: *Události*, ed. Michael Špirit. Torst, Praha 2016, s. 361–418.

